

Eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunta

MmV@eduskunta.fi

Asiantuntijalausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi poronhoitolain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi, HE 161/2025 vp

Aluksi

Poronhoitoa koskevat lainsäädännölliset puitteet ovat erittäin merkittäviä saamelaisen poronhoidon ja koko saamelaisten kulttuurin tulevaisuuden kannalta. Saamelaiskäräjät on ollut mukana poronhoitolain eräiden säännösten muuttamista valmistelleessa työryhmässä. Työryhmän ja lainsäädäntöhankkeen toimeksianto oli rajattu koskemaan porolaidunten hoidon ja käytön suunnittelua sekä eloporojen enimmäismäärän kontrollointia. Lakiin ei tehty kokonaisuudistusta, vaikka vuodelta 1990 oleva laki olisi sitä kaivannut. Saamelaiskäräjät pyytää valiokuntaa huomioimaan myös sen, että käsittelyssä oleva hallituksen esitys laiksi poronhoitolain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi on valmisteltu ennen uuden saamelaiskäräjälain voimaantuloa sekä ennen saamelaisten totuus- ja sovintokomission loppuraportin julkaisua.

Saamelaiskäräjien näkemykset hallituksen esityksestä

Saamelaiskäräjät katsoo, että poronhoitolain eräiden säännösten uudistuksessa otettiin joitain askelia oikeaan suuntaan, mutta poromäärien kontrollointiin ja laidunten hoito- ja käyttösuunnitelmiin keskittyneellä osauudistuksella ei ollut mahdollista kokonaisvaltaisesti edistää saamelaisen poronhoidon asemaa riittävällä tavalla, eikä siinä pystytty pureutumaan myöskään poronhoidon kannalta merkittävimpiin uhkiin, kuten ilmastonmuutokseen. Käsillä oleva hallituksen esitys ei turvaa riittävästi saamelaisten oikeuksia, eikä saamelaisen poronhoidon tulevaisuutta.

Saamelaiskäräjät katsoo, että saamelaiseen poronhoitoon liittyvää tapaoikeutta ja saamelaisen poronhoidon säilymisen kannalta olennaisia toimia on erittäin vaikeaa yhteensovittaa suomalaisiin raameihin rakennettuun poronhoitolakiin. Suomalaisen poronhoitolainsäädännön ongelmakohtia saamelaisen poronhoidon ja siidajärjestelmän näkökulmasta on selvitetty saamelaisten totuus- ja sovintokomission erillisselvityksessä.¹ Haasteet juontavat juurensa siitä, että saamelainen poronhoito on jäänyt alisteiseen asemaan poronhoidon hallinnossa, mikä näkyy konkreettisesti juuri lainsäädännössä ja päätäntä- ja toimeenpanovallassa. Poronhoitolaissa ei näy saamelaisten tarpeet eikä tapaoikeus. Saamelaispaliskunnat ry:n jäsenpaliskunnat erosivat symbolisesti Paliskuntain yhdistyksen toiminnasta vuonna 2023, kun saamelaisen poronhoitokulttuurin koettiin jääneen alisteiseen asemaan suomalaisessa poroelinkeinossa. Ongelmaa korostaa poronhoidon ja sen osana saamelaisen poronhoidon pitkäaikaisen tulevaisuussuunnitelman puute, jolloin on vaikea

¹ Valtioneuvoston julkaisuja 2024:59. Selvitys saamelaisten totuus- ja sovintokomissiolle - Suomalaisen poronhoitolainsäädännön ja paliskuntajärjestelmän vaikutukset saamelaiseen poronhoitoon ja siidajärjestelmään. Saatavissa: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/items/d2428953-bbc4-4738-b4a6-714dc360bd73>

hahmottaa, miten saamelaisen poronhoidon säilyminen elinvoimaisena voidaan ylipäätään turvata tulevaisuudessa.²

Saamelaiskäräjien näkemyksen mukaan saamelaisen poronhoidon harjoittamisedellytysten turvaamiseksi sekä saamelaisten poronhoitoon liittyvän perinteisen tiedon suojelemiseksi on tarpeen säätää oma laki ja luoda oma hallinto yhteistyössä saamelaisten poronhoitajien ja Saamelaiskäräjien kanssa. Näin on esittänyt myös saamelaisten totuus- ja sovintokomissio hiljattain julkaistussa loppuraportissaan. Komissio on esittänyt myös, että poromerkkien myöntämistä koskevat säännökset tulee muuttaa saamelaisaluetta koskevien merkkien osalta siten, että saamelaisten itsemääräämisoikeus toteutuu.³ Saamelaiskäräjät yhtyy komission esitykseen.

Saamelaiskäräjät pitää nyt käsillä olevassa hallituksen esityksessä positiivisena sitä, että poronhoitolakiin on ensimmäistä kertaa kirjattu näkyviin saamelaisten oikeuksia sekä poronhoidon merkitys saamelaisten kulttuurissa. Poronhoitolain 1 a § on askel oikeaan suuntaan saamelaisten oikeuksien huomioimiseksi. Saamelaiskäräjät esittää, että poronhoitolain 1 a §:ään lisätään siitä puuttumaan jäänyt sana *alkuperäiskansa*:

1 a §

Lain tarkoitus

Tämän lain tarkoituksena on varmistaa ekologisesti, taloudellisesti ja sosiaalisesti kestävä poronhoidon perusedellytykset sekä turvata saamelaisille *alkuperäiskansana* oikeus oman kielensä ja kulttuurinsa ylläpitämiseen ja kehittämiseen.

Saamelaiskäräjät pitää positiivisena myös sitä, että hallituksen esityksessä on tunnistettu tarve kiinnittää tulevaisuudessa poronhoitolakia ja muuta poronhoitoa koskevaa lainsäädäntöä uudistettaessa huomiota saamelaisten oikeuksien edistämiseen ja saamelaisen poronhoidon erityispiirteiden huomioimiseen.

Saamelaisesta poronhoidosta

Poronhoito on saamelaisten kulttuurin kivijalka yhdessä muiden saamelaisten perinteisten elinkeinojen kanssa. Saamelaisen poronhoidon kautta saamen kieltä, kulttuuriperintöä ja saamelaisten perinteistä tietoa siirretään sukupolvelta toiselle. Saamelainen poronhoito on keskeinen osa saamelaisten ruokakulttuuria ja ravintoautonomiaa. Niin ikään poronhoito kuuluu saamelaisten kotiseutualueella saamelaiseen kulttuurimaisemaan. Poronhoidolla on näin ollen valtava merkitys koko saamelaisten kulttuurin elinvoimaisuudelle ja jatkuvuudelle, ja se ei ole vain elinkeino, vaan saamelaisten kulttuurin ydintä.

Saamelaista poronhoitoa haastaa ilmastonmuutos sekä useat kilpailevat maankäytön muodot. Saamelaisen poronhoidon sopeutumis- ja varautumismahdollisuudet ilmastomuutokseen ovat täysin riippuvaisia metsä- ja tunturiluonnon tilasta. Resilienssi on sitä parempi, mitä monimuotoisempi ja luonnontilaisempi saamelaisten kotiseutualueen ympäristö on. Tästä syystä esimerkiksi vanhojen ja

² Valtioneuvoston julkaisuja 2024:60. Erillisselvitys saamelaisten totuus- ja sovintokomissiolle - Saamelaisten poronhoidon oikeudellinen asema ja poronhoitoon liittyvät oikeudet Suomessa oikeusjärjestyksen valossa, s. 53. Saatavissa: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/items/a94e253e-c80a-4465-a89b-07c4a385618c>

³ Valtioneuvoston julkaisuja 2025:100. "Haluan, että kansani elämä paranee" - Yhteenveto saamelaisten totuus- ja sovintokomission ehdotuksista, s. 12. Saatavissa: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/items/8a7a3c73-c541-4268-b4d6-7d88d824a28a>

luonnontilaisten metsien suojelu, laidunalueiden ennallistaminen sekä luontokadon pysäyttäminen ovat kriittisen tärkeitä toimenpiteitä saamelaiselle poronhoidolle. Näitä toimenpiteitä sekä saamelaisten luontosidonnaisia perinteisiä elinkeinoja haastavat kuitenkin saamelaisten kotiseutualueella mm. matkailun kasvu ohjelmalveluineen, kullankaivu, metsätalous, auto- ja rengastestaus sekä sotilaallinen harjoitustoiminta. Kaikki edellä mainitut vaativat omat alueensa saamelaisten kotiseutualueen maastosta ja esimerkiksi juuri saamelainen poronhoito on joutunut vuosikymmeniä jatkuvasti väistymään muun maankäytön vaatiessa yhä enemmän alueita.

Saamelaisessa poronhoidossa noudatetaan saamelaisten omaa tapaoikeutta, joka pitää sisällään mm. saamelaisille tyypillisiä poronhoitokäytänteitä, sukumerkkikäytäntöjä sekä laidunalueiden hallinnan siidojen/tokkakuntien kesken.

Saamelaisten oikeudellisesta asemasta

Saamelaisille on perustuslain 17.3 §:ssä turvattu oikeus alkuperäiskansana ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Perustuslain 121.4 §:n mukaan saamelaisilla on kieltään ja kulttuuria koskeva itsehallinto, josta on säädetty tarkemmin saamelaiskäräjälaissa (414/2025). Saamelaisten alkuperäiskansaoikeudet perustuvat perustuslain ohella lukuisiin kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin, joiden tulkinta kehittyy sopimusten valvontakäytännön kautta. Esimerkiksi YK:n KP-sopimuksen 27 artiklan mukaan niissä valtioissa, joissa on kansallisia, uskonnollisia tai kielellisiä vähemmistöjä, tällaisiin vähemmistöihin kuuluvilta henkilöiltä ei saa kieltää oikeutta yhdessä muiden ryhmänsä jäsenten kanssa nauttia omasta kulttuuristaan, tunnustaa ja harjoittaa omaa uskontoaan tai käyttää omaa kieltään.

Lopuksi

Saamelaiskäräjät kiittää maa- ja metsätalousvaliokuntaa mahdollisuudesta asiantuntijalausunnon antamiseen ja pyytää valiokuntaa huomioimaan saamelaista poronhoitoa laajasti edustavan Saamelaispaliskunnat ry:n huomioidut ja esitykset hallituksen esityksestä.

Merk.

Leo Aikio
I varapuheenjohtaja

Sarita Kämäräinen
elinkeino- ja ympäristölakimiessihteeri

Asiantuntijalausunnosta päätti I varapuheenjohtaja 9.2.2026.